

Széles Klára

Kortárs magyar irodalom

I.

 Líra

A **tisztáj** diák-melléklete

13.

1994. január

Líra

A költészet gyors, érzékeny válasz a valóság változásaira. Irodalmunknak mindig gazdag, erőteljes ága volt. Kortársi literatúránk számbavételénél – mint ama állatorvosi ló – felmutatja az uralkodó, változó áramlatok, karakterjegyek dús, jól tagolt, árnyaltos példatárát.

Egy előrevetített példa: *Mándy Stefánia*.

Friss kötetét tarthatjuk kezünkben. 1992-ben jelent meg. Címe jelképesnek is tekinthető: *Az ellopott történelem*. Összegyűjtött versek: 1944-től 1922-ig, Auschwitztól rendszerváltásig. Hajdani, legelső lírikusi jelentkezése óta (*A lélek lép, lebben sután*, 1941) először jelenik meg itthon újra, költőként. 1941 és 1992 között gyermekversei, művészettörténeti tanulmányai jelentek meg. Poézisének folytonosságát csak egy, Párizsban kiadott kötete jelezte az eltelt 51 év alatt. (*A kéz, a kéz, a hal*, 1970).

Cseppben a tenger: sűríti a kortárs irodalom szemléje során felmerülő, látható (sokszor még csak nem is látható) alapkérdéseket. Elvileg ott van *Mándy Stefánia* helye időrendben *Takáts Gyula* és *Somlyó György* között (1918-ban született). Ám első kötete a többiekénél mintegy „korszakosan” korábban jelent meg, a II. világháború idején. S főként ez a fajta írói, irodalmi pálya – idézőjelbe téteti a „pálya” szót. Inkább különös pályánkivüliségről van szó. Ilyen és hasonló jelenségek igen különféle változataival találkozhatunk a mögöttünk álló évtizedekben. Adott esetben szerencsés helyreigazításnak lehetünk tanúi. (Amennyiben egyáltalán lehet szó lényegi helyreigazításról.) Ígéretes az a tény, hogy ebben a jelenkori fiatal tehetségek egyike: *Tábor Ádám* a kiadvány sorozatszerkesztője.

Mándy Stefánia színvonalas költészete, amely bámulatos módon – voltaképp emberöltőnyi „hallgatás” ellenére megjelenés, közönség, visszhang nélkül – megőrzött, kikristályosított művészi konstrukció, mintegy összekapcsolja a háborús évek és napjaink irodalmát, az 1940-es és az 1980-as években induló költők – a határainkon belüli és kívüli magyar nyelvű irodalmárok ügyeinek közösségét. Összekapcsolja, de ugyanakkor jelzi is ezeknek a „folytonosságoknak” hiányait, szakadékait; az adott áthidalások kivételességét.

Elődök – kortársak

E lezárult, impozáns életművek legkevésbé kívánnak kiegészítést. Bizonyos távlatból kétségtelen értékeiket, hatásukat, haláluk utáni „halhatatlanságukat”, klasszicitásukat tapasztaljuk. Természetes, hogy megítélésük éppúgy, mint műveik értelmezése, az idők során változni fog. De néhány alapvető összefüggés, arány és aránytalanság már kirajzolódik.

Így például *Szabó Lőrinc*, *Illyés Gyula* irodalmi ragja már életük során kialakult. A nagy Nyugat-korszak, irányzat, igény élő képviselői, esztétikai normáik továbbítói, gazdagítói. Közjátéknak tekinthető a Szabó Lőrinc hajdani politikai magatartását illető

Az „Anyország” irodalma szerepel itt. A határainkon kívüli magyar irodalom más – csatlakozó – felmérés tárgya.

vád, emiatti bujkálás. Gyakorlatilag irodalmi működésüknek, könyveik megjelenésének nem volt akadálya. Negyedszázaddal később Nagy László hasonlóan, kezdettől fel- és elismert, kiemelkedően nagy költőként járta végig útját. 1956 után (a *Deres majális*, 1957 és a *Himnusz minden időben*, 1965 között) volt csak kényszerű szünet kötetei között. Elismertség, hívek tábora, megérdemelt népszerűség veszi körül.

Füst Milán, *Kassák*, *Sinka István* pályája már nem ilyen akadálytalan. Közülük *Füst Milán* még a „legszerencsésebb”: 1948-ban Kossuth-díjat kap, s csak 1949 és 1955 között szünetel köteteinek kiadása. *Kassák*, az akkor hivatalosan elmarasztalt, megrótt avantgarde irány vezéralakjaként a Rákosi korszak éveiben volt hallgatásra kényszerítve (1950–55), s később, 1965-ben veheti át a Kossuth-díjat, az immár elfogadottság jelét. *Sinka István* viszont tizenhét esztendeig (1944–1961) szorul ki az irodalmi életből, élete utolsó nyolc évében kapnak kötetei nyomdafestéket, hivatalos elismerésben nem részesült. Közönsége is szűkkörű, hatása később, halála után mélyül el. *Áprily Lajos* visszavonultsága 1943-tól kezdődött – ekkor kérte nyugdíjazását, mivel a zsidótörvények érvényesítését visszaautsította iskolájában –, s tartott 1957-ig. Kényszerű elvonultságban Szentgyörgypusztán, sokoldalú műfordítóként élt. Saját könyve 1939 és 1957 között nem jelent meg. Az ő hivatalos méltánylása életében egy 1954-es József Attila-díj volt. Míves költészetének hatása kevésbé látványos, bár egyike a legolvasottabb lírikusoknak, valódi megmértetése még hátravan.

Weöres Sándor, aki már huszonegy évesen jelentkezett kötetével, s két év múlva Baumgartner-díjas lett, 1947-től 1956-ig a „hallgatás tornyá”-ban élt, műfordításaival, gyermekverseivel szerepelt a publikum előtt, apolitikussága, „irracionalista”, „nihilista” felfogása, nem marxista volta miatt; Kossuth-díja 1970-es.

Pilinszky János vallott és vállalt katolikus költősége miatt a hivatalos ateizmus időszakában csak titkon ünnepelt költő lehetett. 1946-os első kötetét csak 1957-, illetve 1959-ben követhette a második (az 57-es gyűjtemény verses meséket tartalmazott csupán). Ő 1980-ban – halála előtt egy évvel – nyerte el a Kossuth-díjat.

Jékely Zoltán és *Kálnoky László* 1947 és 1957 között szintén nem ad ki verskötetet. *Jékely* 1955–56-ban meséket jelentet meg. Mindkettejüket a József Attila-díjra érdemestették (*Kálnoky* 1972-ben, *Jékely* kétszer: 1976-ban és 79-ben kapta meg). Életük során egyikük sem nyerte el a kitüntető figyelmet. Jelentőségük, hatásuk tudata haláluk óta egyre nő. *Nemes Nagy Ágnes* pályájának megkülönböztető jegye az, hogy nála a szünet (1946-os első kötete után 1957-ben láthatott napvilágot a második) a poézis szűkszavú, szigorú versvilága elapadását eredményezte. Még 1967-ben találkozhattunk új verskötetével, de gyakorlatilag más műfajokra, főként az esszére tért át. Ő az 1969-es József Attila-díj után megérhette még a Kossuth-díjat (1982).

Benjamin László az egyik ékes példa, akit életében különös állami megbecsülés övezett (1950-ben és 52-ben újra Kossuth-díjat kapott! – s különös a sorrend; 1968-ban érdemelte ki a József-Attila díjat). Az ő esetében ez a díjazás pályája hullámzó méltatását is jelzi. Élete végén, halála után viszont – úgy tetszik – túlzottan az ellenkező véglét felé hajlik a közvélemény.

Ilyenféle vita alakulgatott *Váci Mihály*, *Garai Gábor* hívei között is (különösen Vácinak népes a közönsége), akik feledéssel, lekicsinyléssel vádolták a költők közvetlen irodalmi, kritikai utókorát. De ma – elmúlván korabeli politikai aktualitásuk – esztétikai megmértetésük nem igazolja az életüket végigkísérő kitüntetettséget. *Simon István* személyére, költészetére szerényebben vonatkoztatható ugyanez.

Zelk Zoltán, Vas István, Csanádi Imre kortársi megítélése s a még hátralévő irodalomtörténeti hely kijelölése feltehetően közelebb áll egymáshoz. *Nadányi Zoltán* életében szinte kiesett a figyelem köréből, holott öröksége megőrzésre méltónak bizonyul.

Ladányi Mihály útja elszakadt antológiai társaitól, őt külön hely illeti meg az ötvenes években induló költők között. (Jellemző az ő szerény kétszeres József Attila-díja Váci, Garai két-, illetve háromszoros hasonló díjazása és 1965-ös Kossuth-díjaik mellett.)

Berda Józsefet egyedi apolitikussága tette népszerűvé emlékét ma is ápoló hívei körében. *Justus Pál* pedig éppen ellenkezőleg: jóhiszemű, aktív politizálása áldozataként jellegzetes korabeli pálya, mely itt a lírai önkifejezésben tükröződik.

Külön figyelmet érdemel *Kormos István*, aki már élete során is ugrásszerűen megnövekedő becsülést vívott ki műveivel, s ez az értékelés, egyben az őt joggal mesterüknek valló költők tábora az idők során tovább gyarapodik. *Kondor Béla* ugyancsak kiemelését kíván. Míg élt, képzőművészeti munkásságának kétségtelen nemzetközi rangja mintegy elhalványította a költő Kondor jelentőségét. „Mellék”-terméknek volt feltételezhető. Évek teltevel (s újabb, igazán hű – tipográfiájával is Kondor eredeti terveit követő – kiadásaival, illetve ezek hiányával) az ő képeinek, verseinek összefüggése egyre inkább *William Blake* példáját idézheti. Illő felmérése adósságaink egyike.

S ide kell írunk *Erdély Miklós* nevét is (1928–1986), hasonló többoldalúsága miatt. Ám jelentőségük összehasonlítása nem biztos, hogy helytálló lenne. Az utóbbi esetében jelenleg szinte kultuszról beszélhetünk – a legfiatalabbaknál, a 80-as évek művészeinél lesz róla szó.

Élő kortársak*

A sorrendről és a csoportokról

Legjobban követhetőnek látszott a szemle rendezése során az egyszerű időrend. Eszerint az egyes költők (írók) születési évszámaik sorrendjében szerepelnek. Hasonlóképpen a nemzedék- és pályatársak kerülnek többnyire egy csoportba. Itt az első kötet megjelenése bizonyult jellemző, eligazító adatnak. Természetesen, ugyanabban az időszakban több egymástól eltérő irányzat, törekvés is létezhet. Az áttekintés során meglepéssel észleltem, hogy ez a lehetőség inkább elvileg adott csak – közelmúltunk irodalmi életében, a szemlézett évtizedek többségében. Erős az uniformizáltság, hiszen az állam szabja meg a megjelenési feltételeket, avagy ugyancsak a központi irányelvektől függ, hogy ezek a korlátok, lehetőségek mennyire és milyen irányban tágíthatóak, avagy kijátszhatóak. Ugyanilyen okból keletkeztek, képződtek írói-költői csoportok, versek, regények – sőt: életpályák is, amelyek e megrendelés hű teljesítői (hittel vagy hitetlen, avagy utólagos ideologizálás szerint.) Úgy vélem, ezek tk. kvázi-irodalmi jelenségek, inkább *művek*, mint *művészek*. Többnyire anakronisztikus jegyeket mutatnak. Ilyenek például az irodalomtörténeti kézikönyvben szintén kifejezett vagy hallgatólagos előírásra kreált „szocialista író”-csoportok. (Például Gyagyovszky Emil, Madarász Emil, Hidas Antal tartozik ide.) Magukat az efféle csoportokat figyelmen kívül hagytam, illetve kiemeltém közülük a valóságosnak tartott írókat. Az elhagyás eseté-

---

*A továbbiakban követni fogjuk a mellékelt táblázatok beosztását. Ezek áttekinthetővé kívánják tenni az egyes költők egymáshoz viszonyított helyét.

ben éppúgy, mint a kiemeléseknél arra törekedtem, hogy csupán egy szempontot érvényesítsek: mi az esztétikailag értékes mű, életmű? Mely költők bizonyulnak (feltevésem szerint) maradandóaknak? (Ezen belül is, az áttekintés terjedelmi okai miatt erős a rostálás.)

Így bevallottan mostohán kezeltem a „vallásos költészetet” is. Itt tüntetem csak fel *Sík Sándor* (1889–1959), *Mécs László* (1895–1978), *Csanád Béla* (1921–), *Túrmezei Erzsébet* (1912–) nevét. (A felsorolást egyúttal rangsornak is szánom.) Nem világnézeti szempontból, mindössze irodalomtörténeti távlatot keresve kerültek az áttekintés peremére. Tiszteletre méltó meggyőződésükhöz a meggyőzés akart-akaratlan szándéka társul, így a közérthető kifejezőmóddhoz vonzódnak, s többnyire avittá válnak.

Más okból nem szerepelnek külön csoportként azok a költők, akiket joggal tekinthetünk a század eleji (20-as évek) magyar avantgarde utolsó hullámának. *Kassák*ot kellene itt elsőként említenünk, de az ő helye már inkább az immár klasszicizálódó elődök között van. Rajta kívül pedig – a korabeli elmarasztaló hivatalos állásfoglalás miatt – igen kevés az említhető név. Köztük is tárgyalhatnánk *Mándy Stefániát*, akit ez alkalommal jelképes példaként elsőként emeltem ki. *Tamkó Sirató Károly* életműve (1905–1980) pedig joggal kerülhet az „elődök” közé. *Palasovszky Ödön* (1899–1980) személyét, munkáit főként a mozgalom történetének részeként tartjuk számon, lírája értékeinek felderítése még teljesítésre váró feladat.

Balázs Béla hivatalosan a szocialista írók csoportjába szokott tartozni felsorolásokkor. (Talán azért is, hogy feljavítsa az esztétikai színvonal átlagát.) Megítélesem szerint közelebb áll az avantgarde irányhoz mozgékony sokoldalúságával az úttörő jelentőségű filmesztétikájával, mely „szakmunka” és írásmű is egyben.

Kimaradtak a még múlt század végén született, s a népies költészet nyomain haladó költők, illetve a hozzájuk csatlakozók. Közülük a legjelentősebb *Sinka István*, ő az elődök közt szerepelt. *Erdélyi József* (1896–1978) esetében elgondolkoztam. Őt a háborús bűnösség vádja súlyosan megbélyegezte. Verseinek többsége mentes ettől – viszont az előbbi ok miatt még igen távol áll a megmérettetéstől. Így – most, 1993-ban – csak itt jegyzem fel: érdemes a közelebbi vizsgálatra. Akik még hasonló költői törekvések jegyében írták verseiket – megítélesem szerint –, nem képviselnek olyan egyedi karaktert, olyan szintet, amely egy ilyen számbavételnél hiányozna. (*Jankovich Ferenc*, *Mátyás Ferenc*, *Tóth Endre*, *Simonyi Imre* pl.)

Legnagyobb hiányzó csoport: az ötvenes években kitermelt „sematikus”, „pártos” költők hada. Tizenhét–húsz költőt is fel kellene sorolnunk, hozzátéve, hogy közülük többen később más útra tértek. A jelentősebb írók esetében pedig egy idő óta felejtethető epizóddá törpült ez a fajta tevékenység. (Például sem *Zelk Zoltánt*, sem *Devecseri Gábort* nem szokás – s nem is lenne igazságos – ennek alapján megítélni.) Így csupán jelzésként néhány példa: *Kónya Lajos*, *Kuczka Péter*, *Tamási Lajos*, *Csohány Gabriella*, *Tímár György*, *Csepeli Szabó Béla* – és még sokan mások. Verseik többsége ma paródia-ként hat. Mindezzel együtt ez a szemle óhatatlanul csak vázlatosságra vállalkozhat. Nem arra törekszem, hogy minden egyes költőt szerepeltessek, hanem inkább arra, hogy az elmúlt fél század magyar irodalmának eligazító körképét adjam, vállalva az aligha elkerülhető hibázást, egyoldalúságot.

Így az *Élő kortársak* csoportjai – összegezésem, eddigi tapasztalataim szerint –, miként a korabeli irodalmi élet, a főbb történelmi-politikai fordulatokhoz kötődnek.

I. A KOALÍCIÓS ÉVEKBEN INDULTAK

Ma 81–66 évesek. Első köteteik: 1947, 1949

Végigpillantva a névsoron, láthatjuk, szinte mind a Nyugat iskoláján nevelődtek. Legtöbbjük az *Újhold* köréhez tartozott, írt a folyóiratba. Ez arra is fényt vet: az ide-sorolt költőket fölényes mesterségbeli tudás, formagond jellemzi. Csaknem mind kitűnő műfordítók is; jeles, kiváló szaktanulmányok, esszék szerzői (*Rába György, Somlyó György, Lator László*). Így szerves folytatói, közvetítői a háború előtti (két világ-háború közötti) irodalom értékeinek, az állandó európai, világirodalmi tájékozódás-nak. Annak idején, a „fordulat éve” után, a diktatúra korában ellenzéknek, sőt: ellen-ségnek számítottak, s végigjárták az ezzel járó írói kálváriát, nehezített életfeltételeket.

Mindezt tudva különösen méltányolhatjuk, hogy a 80-as évektől az Évkönyv formájában újra feltámadó *Újhold* révén, de az akkor pályakezdő fiatal költőkkel, írókkal való közvetlen kapcsolat révén is erőteljesen jelen vannak a legújabb irodalmi áramlatok, ifjú tehetségek pártfogóiként. *Somlyó Györgyöt, Lator Lászlót* megtaláljuk a Holmiban, Kaligrammban és más új kezdeményezések résztvevői között. A legel-vonultabb *Rába György*, lehet, hogy ennek a vonulatnak legsűrítettebb költői esszen-ciáját hívja életre. *Rákos Sándor* kilóra is „súlyos” köteteinek kellő, mérlegelő elemzésé-vel még adósok vagyunk.

Kormos István – a korán eltávozott – neve nélkül nem lenne teljes a csoport arcu-lata. (Hasonló okból tüntetem fel a többi csoportnál is egy-egy lezárt életmű alkotóját, például a következőknél Nagy Lászlót.)

Két kevésbé ismert költőre is hivatkozom. Éppen kivétel voltuk miatt. *Solymos Ida* igen későn induló, kevés, de a csoporthoz méltó színvonalú verskötettel szerepel. *Rozgonyi Iván* rajta is túlesz. Egyetlen vékony kis verskötetet publikált, azt is közel ötvenéves korában. De ez a gyűjtemény egy életmű-kivonattal ér fel. Artisztikuma eredetiséggel párosul. (S mindez éppen azokban az években, amikor költőink, de még íróink nagy részét is a már kóros bőbeszédűség jellemzi.) Másfelől: közvetlen kapcsola-t a képzőművészettel (verssorai által ihletett domborművek, érmék Vigh Tamástól – Várnai László fénygrafikáinak rokonsága), valamint a színház iránti affinitása mintegy megelőlegezik napjaink fiataljainak posztmodern kísérleteit, művészeti ágak merész ta-lálkoztatásait.

II. AZ 50-ES ÉVEK KÖLTŐI

a) A „fényes szelek” maradandó lírikusai

Ma 68–64 évesek. Első köteteik: 1949–1955

Feltételezhető, hogy kortárs költőink közül ők a legismertebbek. Különösen a csoport két kimagasló egyénisége: *Nagy László* és *Juhász Ferenc*. *Nagy László* lezárt életműve immár szájról szájra szálló ének formájában is meghódította a nagyközönsé-get – nem csupán a vajtfülükeket. Vitathatatlan és elvitathatatlan *Juhász Ferenc* robusztus költőisége, szintén. Nála viszont a költői termékenység áradatai-zuhatajai – zavarba hozzák őszinte, régi híveit is. (Ezek közé sorolom magamat.) Különleges tüneménye ő az őserővel feltörő tehetség és előtte korlátatlanul teret nyitó sors találkozásának.

Ebben a „sors”-ban jelen van a benne megfelelő reprezentánsra találó politikai hatalom is; s az őserővel pedig az önkorlátozás (netalán kendőzetlen helyzetfelismerés?) képtelensége társul. Kettejük mögött háttérbe szorult a csoport többi tagja. *Takács Imre* első három-négy kötetével vívott ki rangot (elégge el nem ismert), majd miután szerencsét próbált a fővárosban, visszavonult újra vidékre, s ez itt szimbolikusan is értelmezhető. *Fodor Andrást* sokoldalúsága, szívós szervezőkészsége, s nem kevésbé szívós türelemmel, merészséggel vezetett naplója is nevezetessé tette. *Görgey Gábor* jó verseket ír, de nevét lehet, inkább más műfajok örökítik meg.

Tornai József az az író, aki joggal szerepelhet itt, de nem kevésbé joggal a következő csoportban is. Ugyanezt mondhatjuk műfajairól. Egyik fő erénye költői érzékenysége, befogadókészséggel kiegészülő alkotásmód. Olyan ő, mint aki mintegy három iskolát járt ki egyszerre: a nyugatosokét, népiesekét és a... modernizmus? vagy poszt-modernizmus? – változó osztályait. S mindezt mértéktartóan, kísérletező kedvvel.

b) Az „53-as nemzedék”

Ma 66–59 évesek. Első köteteik: 1953–1955, 1953–1956

Ismét egy politikai dátum a vízvonal: '53 júniusa, Nagy Imre fellépése. A huszadik kongresszus után színre lépő fiatal költők egy – az előző diktatúrájánál – enyhültebb, viszonylag szabadabb, fellélegző, reménykedő időszakban indulnak. Ez főként az 1956 előtti első kötetesekre vonatkozik (*Bihari Sándor*, 1953, *Eörsi István*, 1953, *Csoóri Sándor*, 1954, *Szécsi Margit*, *Kalász Márton*, 1955). *Görgey Gábor*, *Bede Anna* még 1956-ban hozzájut első versgyűjteménye megjelentetéséhez, de *Csanády János*, *Demény Ottó*, s legkésőbb *Tornai József* csak 1958-ban, illetve 1959-ben mutatkozik be először önállóan. Ebben az időszakban különös jelentősége van ezeknek az eltéréseknek. Például *Eörsi* már börtönben ül, amikor *Csanády János* csatlakozik a hírhedetté váló *Tűz-tánc* antológia szerzőihez. Ennek a generációnak jellemző, színvonalas közös fellépése a *Simon István* szerkesztette *15 fiatal költő 105 verse* c. kötet (1957). *Csoóri Sándor* vezérszerepe, kiugró tehetsége révén már felrajzolódik.

A későbbiekben szerteágazik az idetartozók útja. Közülük hatan maradnak meg a dominánsan költői kifejezésformáknál. Négyen – *Csoóri*, *Eörsi*, *Görgey*, *Tornai* – a próza, dráma, film felé fordulnak.

1956

az irodalmi életben is jelentős cezúrát képvisel. A „hallgató” írók rezisztenciája nemcsak politikai, erkölcsi gesztus is, míg a „megszólaló”, a szereplési lehetőséget megragadó költők, akkor többnyire még ismeretlenek (avagy azóta is ismeretlennek megmaradtak) vállalkoznak. Ma már ezt a szereplést nem szívesen tüntetik fel életrajzi adataik között. De az irodalomtörténeti hűség kedvéért – s egyben a váltás érzékeltetésére – álljon itt a teljes névsor. Tehát a *Tűz-tánc* antológia (szerkesztette: *Darázs Endre*, *Györe Imre*, *Imre Katalin*), 1958 költői: *Baranyi Ferenc*, *Béres Attila*, *Boda István*, *Csala Károly*, *Csanády János*, *Csepeli Szabó Béla*, *Danyi Gyula*, *Garai Gábor* (ő a címadó vers szerzője), *G. Szabó László*, *Györe Imre*, *Havas Ervin*, *Hárs György*, *Héra Zoltán*, *Ladányi Mihály*, *Maróti Lajos*, *Mezei András*, *Papp László*, *Pass Lajos*, *Pákolitz István*, *Pál József*, *Simon Lajos*, *Simor András*, *Soós Zoltán*, *Ténagy Sándor*, *Váci Mihály*.

c) A Tűz-tánc antológia költői

Csoportmegjelölésként jelképes. Hiszen a felsorolt 25 versíróból kevés bizonyult valóban költőnek. Minden antológia esetében természetszerű a poéták későbbi létszámcsökkenése, de itt ez az arány különösen nagy. Néhány nevet (a névsor felét) említhetünk csak, akik a pályán maradtak (*Baranyi, Csanády János, Györe, Hárs György, Héra Zoltán, Ladányi, Maróti, Mezei, Pass L., Pákolitz, Simor*). Kurziválással, illetve annak elmaradásával jelzem a jobb, illetve gyengébb minősítést. Közülük többen más műfajú kifejezőmódra tértek át (*Mezei András, Maróti Lajos*). Mások pedig további kötetek megjelenése során, aktualitásukból veszítve, költőileg jelentéktelenebbnek bizonyultak (a fentiekén kívül *Soós Zoltán, Ténagy Sándor*).

A költőcsoport két vezéregyénisége, ma már lezárult életművel: *Váci Mihály, Garai Gábor*. Róluk az elődök között szóltam. *Ladányi Mihály* önmagában mintegy külön csoportot alkot, külön utat jár. Mint életének választott, fővárostól távoli, „eldugott” színterei, úgy személyisége, pályája is az outsider képét mutatja, aki ennek illő, eredeti költői kifejezését is megteremtette. Saját szavaival jellemezve őt: „öklök és tenyerek” közt élt, a „túloldalon” járva, sőt: „kószálva”, „kedvesebb hazát” kívánt, ahol – úgy érezte – „Élhettem volna gyönyörűen”. Így viszont „Torkomban sóhajokkal”, „kutyaláncra vert csillagok”-ról tett vallomást.

III. A 60-AS ÉVEK KÖLTŐI

a) 1956 után: késleltetettek és kései pályakezdők

Ma 69–63, illetve 57–56 évesek. Első kötetek: 1961–62, 1974

Nemcsak időben, de kifejezési formák tekintetében is tágas ez a csoport. A leg-sokoldalúbb, sziporkázó ötletességéről, szellemességéről tanúságot tevő két tagja: *Gyurkovics Tibor* és *Csukás István*. Ez utóbbi nemcsak népszerű (ki ne ismerné *Sűsü, a sárkányt?*), de a játékos, nyelvi leleményben gazdag gyermek-felnőtt műfajok feltehetően időtálló mestere is. *Gyurkovics*tól a prózai, drámai művek szerzői között is szólnunk kell. Az eredetileg elsődleges líra nála idővel háttérbe szorult.

Azok között, akik kifejezetten a versnél maradtak, fejjel kimagasodik *Bertók László*. Valamennyiük közül az egyik legkésőbb debütáló költő (*Vasadi Péter* első kötete késik legtovább), de ő az, akiről ma már bizton állítani merjük: ennek az időszaknak klasszikusa lesz. Megteremtette a maga bámulatos egyszerűségű, tömörítő erejű, mindenkitől különböző forma- és versnyelvezetét, autentikus lírai világát. *Békési Gyula* a maga békés, türelmes, hűséges – és álmaihoz hű – módján, feltevésem szerint ennek a fél évszázadnak a tényleges „munkásköltőjeként” lesz lírai dokumentum. 41 évesen válhatott első kötetes kezdővé, s azóta folyamatosan építi a maga poétikai életművét. *Kárpáti Kamil* személye, élete önmagában hordozza a korszak vérlázító ember-telenségét: 20 éves korától hét éven át politikai fogoly, munkatáborok lakója. Szabadulása után újabb 9 esztendeig tart, míg közléshez, kötethez jut, holott nagy tehetsége kétségtelen. S annak ellenére, hogy ez az első gyűjtemény (15 év termése!) rendkívüli bizonyító erejű, újabb 11 év telik el, míg állami kiadó vállalja. Időközben saját költségén jelenteti meg 1945 és 1970 közötti verseit (*Fejek felemelésének háza* – ma már könyvészeti ritkaság). Megteszi, holott akkoriban ugyancsak szokatlan, s különösen

extravagáns gesztus ez egy szűkös anyagi feltételek között élő ember részéről. Mindez csupán szociológiai értékű adat lenne akkor, ha a művek nem szólnának önmagukért. Kárpáti Kamil az akadályoztatottságra fokozott termékenységgel reagál. S ez nemcsak az impozáns akaraterő, életerő tanújele. Ifjúsági regényeiben is külön világát építi, s az (akkor szintén fel- és el nem ismert) képzőművészekkel való közvetlen kapcsolata (Rátkai Endre, Gaál Imre, Morvay László és köre) szintén kiváltságos figyelmet érdemel. Műveinek méltó mérleget adósságaink része.

Novotny Vilmos, a 43 évesen elhunyt költő kétkötetnyi színvonalas lírájával emlékeztetője, érvényes lírai lenyomata a 60-as, 70-es éveknek, az irodalmi életet annak pereméről szemlélő oldaláról, a hajdan „rakparti estéken” bemutatkozó, ellenzéki művészek egyikeként. (1938–1981)

b) 1956 után: a „Hetek” és társaik

Ma 64–60, illetve 58–51 évesek. Első köteteik: 1963–1971

A „nehéz örökség” – *Tóth Bálint* első, megkésett kötetének címe nyomja ezt a nemzedéket is. (*Tóth Bálint* éppen ötéves politikai börtönbüntetése miatt lett a nála zömme fiatalabbak pályatársa.) Három, viszonylag korán lezárult életút is jellemzője ennek a csoportnak (*Raffai Sarolta*, *Kertész László*, *Ratkó József*). Az idesoroltak összetartozása nem szoros kötelék. A nagyjából hasonlóan meghatározó nemzedéki élmények, ezek nyomán kialakított hasonló magatartáson kívül összefűzi őket még a költői világgal való hasonló nagy mestereinek (főként Nagy Lászlónak) példaképe. Kiemelkedő eredményeket (lírai köteteken kívül igényes prózai, gyermekirodalmi, szociológus, esszéisztikus műveket) adott ki *Agh István*, aki bizonyos értelemben a csoport vezéralakjának is tekinthető. Megfelelő magas megbecsülése sem késlekedett: a József Attila-díj után (1980) legutóbb Kossuth-díjjal tüntették ki (1992).

Kiss Anna voltaképpen társtalan jelenség. Mégis: népies-mitikus forrásai révén leginkább talán idetartozó kortársaival érintkezik. Izgalmas kísérletei, átmeneti műfajai a 80-as években előtérbe kerülő törekvések előzményeinek tekinthetők. *Tamás Menyhért* költőként indult, s prózai munkái is megőrizték a lírai fogantatás jegyeit. Őt feltehetően a csángó magyarság élményeinek megörökítése jellemzi legerőteljesebben.

c) 1956 után: Az intellektuális vers hagyomány megújítói

Ma 63–55 évesek. Első köteteik: 1960–1974

Az idesorolt költők többsége voltaképpen kortársa az előbbieknél. Ékes példa lehet erre a két csoport kimagasló alakja: *Agh István* és *Tandori Dezső*, akik évfolyamtársak voltak, s azóta is barátságos kapcsolatban állnak egymással. Ámde – miként ők ketten, úgy a csoportok többi tagjai is – másféle irodalmi ideálokhoz vonzódnak. Ahogy az előző poéták Nagy Lászlóhoz, úgy Tandoriék inkább az újhordások, Pilinszky lírikusi ars poeticáihoz. Valami időeltolódás is van köztük: ez utóbbiak átlaga később indult, kevésbé „túrt” irányt képviselt.

Különlegesen vonatkozik ez a hallgatóságosan, eszmeileg „vezető” tehetségnek tekinthető *Tandori Dezsőre*, aki viszonylag a legkésőbb kapott szabad utat, zöld jelzést

a hivatalos irodalmi életbe. 1968-as kötete így különös módon egy évben látott napvilágot első antológiabeli szereplésével (*Első ének*). Ennek háttéréről feltehetően csak a hivatali labirintus tudna beszélni. Az ok nyilvánvaló: máig mintegy korszakhatárnak bizonyuló, megújító erejű mindaz, ami Tandori nevéhez fűződik. Főként költői – és „képzőművészeti” rendhagyásaihoz. (A prózai kötetek tömegét többségében bocsánatos [?] véteknél vélem.) Kétségtelen óriási hatása, amely napjainkban bontakozik ki igazán. Szerepe felszabadító erejű.

Számos értékes, maradandó mű termett még az idesorolt költők műhelyében. *Marsall László* lírai újdonsága, matematikai, szemiotikai verskonstrukciói méltán állhatnak Tandori oldalán. *Gergely Ágnes*, *Székely Magda*, *Parancs János* költészete magas szintű, eredeti művészek jelenlétéről tanúskodik. *Orbán Ottó* eddigi életművét pedig talán még közülük is ki kell emelnünk. *Beney Zsuzsa* kierielt lírája mellett esszéi ugyancsak számot tarthatnak a maradandóságra. S a külön nem említett költők mindegyike – nyugatos mintáikhoz méltó – műves, többnyelvű tájékozottságon, műfordításokon, zenei érzékenységen finomított költői műveket alkot.

Az 1968–1979 közötti antológiák

közbevetőleg – a '60-as, illetve '70-es évek költészete között – szót érdemelnek. Ezekre az évekre – az eddig felsorakozóknál érzékeltetett elkészettség, időbeli elcsúszások, ugyanakkor a fiatalok kiadásánál érvényesített alapelvek bizonytalansága miatt – feltorlódt, összegyülekezett azoknak az ifjú tehetségeknek a száma, versanyaga, akiket voltaképpen kellően érettnél ítélték, de megjelentetésük ilyen mennyiségben képtelenségnek bizonyult. Hozzávetőleg efféle háttér magyarázza a gyors egymásutánban napvilágot látó, új költőket bemutató antológiák létrejöttét. Joggal szokás idézni Farkas Lászlót, az Új Írás korabeli rovatvezetőjét: évente kb. húszezer új, jónak ítélt vers vár kiadásra, hiába. Túl sok a pótolnivaló. Úgy vélem, hogy ez a jelenség példa értékű. A szabályozásaiban enyhülő pártállami irányítás törvényszerűségei, mechanizmusa utközik össze a fellendülő személyi, művészi ambíciók egészen másfajta természetével, struktúráival. Az antológiában helyet kapott költőjelöltek között persze sok az, aki előbb-utóbb más utat választ. De jelen vannak azok is, akik (mint Tandori) már a '60-as, majd a '70-es évek – többen a '80-as évek, s napjaink számára is hang- és rangadó költőkként tiszteltek.

IV. A 70-ES ÉVEK KÖLTŐI

a) A „Kilencek” és társaik

Az Elérhetetlen föld c. antológia csoportot alkotó tagjai és társaik

Ma 52–48 évesek. Első kötetük: 1968–1973

Korai – mondhatnánk: prognózisszerű – csoportba verődésükkel a „Kilencek” mintegy példát alkottak, akaratukon kívül visszamenőleg is („Hetek”). Előjelei a jövőendő áramlatoknak többféleképpen. Egyrészt: nemzedéki összetartozásukat megőrzik, szándékosan megismételt évfordulós antológiájukkal hangsúlyozzák. Ugyanakkor – óhatatlanul – szétszélednek az antológiatársak. Néhány közös jellemzőjük mégis karakterjegye is lehet.

Figyelemre méltó, hogy a társaság „benjaminja”, *Kovács István* diplomáciai pályára került, s hogy legutóbbi kötete már a lírai megközelítés tágas kiterjesztését jelzi: a joggal nagy hírű lengyel filmről szólnak esszéi. *Utassy József* viszont – a társulatnak mintegy alapítója, vezérlő tehetsége – a sors csapásai mellett csupán egy József Attila-díjat (1978) érdemelt ki.

Mezey Katalin, *Oláh János* a próza területére is elkalandoznak, s a rendszerváltás óta a szerkesztés, szervezés terén is sikeresen mutatkoztak be. *Konc(ek) József* verseit nem is gyűjtötte kötetbe, csak elbeszéléseit. *Péntek Imre* lehetséges, hogy a költészetet felváltotta az „Árgus” szerkesztésével. De a csoport többi tagjai továbbra is lírai formákban lelik meg önkifejezési lehetőségeiket.

Döbrentei Kornél neve életkora és első kötetmegjelenésének ideje miatt került ide. Gyakorlatilag ő inkább a legfiatalabbak kezdeményezéséhez csatlakozott (L.: '80-as évek.)

b) Hagyományok folytatói

Ma: átlag 50–40 évesek. Első köteteik: 1965–1975

Életkorban csakúgy, mint a költészet színvonala tekintetében, egymástól jelentősen különböző lírikusok tartoznak ide. Minél inkább közeledünk napjainkhoz, annál kevésbé láthatunk rá a majdani életművek valódi, leendő helyére, rangjára. *Sárándi József*, *Baka István* bizonyította már eddig is tehetségét, eredetiségét. *Veress Miklós* pedig versein kívül a *Mozgó Világ* szerkesztőjeként írta be nevét az irodalomtörténetbe. Ez utóbbi tevékenység már a legújabb irodalmi kísérletek, irányzatok közvetlen előkészítőjévé, segítőjévé avatja.

c) Új utak felé

Ma: átlag 50–40 évesek. Első köteteik: 1968–1978

A felgyorsult irodalmi (politikai) változások a szokásosnál korábban világítottak rá arra, hogy a '70-es évek lírikusainak ez a csoportja (a már kiemelt Tandorin, Marsall Lászlón, Erdély Miklóson kívül) kerül legközelebb, legméltányoltabban a következő évtized irodalmáraihoz. A '80-as évekre is jellemző az, hogy ilyen – a szokásokhoz képest különösen – rövid távlatból visszapillantva már könyv terjedelmű tanulmány készül *Petri Györgyről*. Az is jellemző, hogy ugyancsak nem a szokásos kortársi kismonográfia formájában, hanem esszéisztikus elemzésként (Fodor Géza munkája). *Oravecz Imre* esetében nem tudok hasonló vállalkozásról. Talán az ő világa nehezebben megközelíthető? Mindenesetre ő is okkal részesül első fellépésétől szinte osztatlan elismerésben.

IV. A 80-AS ÉVEK – NAPJAINKIG

Az idetartozó költők pályája ma is körülöttünk bontakozik ki. A táblázat formájában mellékelt névsor tanúskodhat arról, hogy nincs hiány utánpótlásban. Könnyedén teleírhattam volna még néhány lapot. Persze, éppen az ő esetükben legkevésbé teljes ez a felsorolás.

Kezdetől jó néhány szembetűnő eltérést mutatnak – elődeikhez, s az elmúlt 40 év irodalmi életéhez képest. Úgy vélem, hogy a II. világháború óta ők az elsők, akik talán saját idejükben és képességeik optimális kibontakoztatásával írhatják munkáikat.

Jellemző közös vonásaik közé tartozik az is, hogy eltéréseik, újdonságuk ecsetelése, taglalása, poétikai karakterjegyeik számbavétele inkább a *próza*, *dráma* rovatba kívánczik. (Jelenlegi rendszerezésünk szerint.)

Előrevetésként annyit: már a névsorból is kitetszik, hogy a születési éveik szerint is valóban legfiatalabbak mellett találkozhatunk a közéjük álló – avagy vezető – jóval előbbi generációkhoz tartozóakkal. Jelésként: *Balaskó Jenő*, *Vöröss László* nevét említem.

A kortárs magyar irodalom áttekintése (1945–1992)

Líra

Elődök – kortársak

Áprily Lajos	1887–1967
Kassák Lajos	1887–1967
Füst Milán	1888–1967
Nadányi Zoltán	1892–1955
Sinka István	1897–1969
Szabó Lőrinc	1900–1957
Illyés Gyula	1902–1983
Berda József	1902–1966
Justus Pál	1905–1965
Zelk Zoltán	1906–1981
Vas István	1910–1991
Kálnoky László	1912–1980
Jékely Zoltán	1913–1982
Weöres Sándor	1913–1989
Benjamin László	1915–1986
Csanádi Imre	1920–1991
Pilinszky János	1921–1981
Nemes Nagy Ágnes	1922–1992
Kormos István	1923–1977
Nagy László	1925–1978
Simon István	1926–1975
Kondor Béla	1931–1972
Váci Mihály	1924–1970
Garai Gábor	1929–1987
Ladányi Mihály	1934–1986

Élő kortársak

I. A koalíciós években indulóak

Ma 82–66 évesek. Első köteteik: 1947, 1949

Név	Szül. év	Első – legutóbbi kötet
Takáts Gyula	1911	Május (1939) – Versek Drangalagból (1991)
Csorba Győző	1916	Szabadulás (1947) – Szemközt vele (1991)
Somlyó György	1920	Láttatok-e? (1949) – Nem titok (1992)
Rákos Sándor	1921	Az eb válaszol (1949) – Csörte (1991)
Solymos Ida	1922	Vendégvárás (1964) – Éskümlinta (1974)
Kormos István	1923–1977	Az égigérő fa (1946) – Nakonxipánban hull a hó (Összegyűjtött versek, 1985)
Rába György	1924	Búvár (1947) – Kézrátétel (1992)
Rozgonyi Iván	1926	(Antológia) – Könnyű járásért (1974)
Lator László	1927	Őserdő (1948, nem jelent meg) – Az elhagyott színtér (1992)

II. Az ötvenes évek költői

1. A „fényes szelek” maradandó költői

Ma 68–64 évesek. Első köteteik: 1949–1955

Nagy László	1925–1978	Tűnj el fájás (1949) – Jönnék a harangok értem (1987)
Takács Imre	1926	Zsellérek unokája (1955) – Jótékony kaszabolás (1990)
Simon István	1926–1975	Egyre magasabban (1944) – Szemek emléke (Válogatott versek, 1986)
Tornai József	1927	Paradicsommadár (1959) – A szerelem szürrealizmusa (1991)
Fodor András	1929	Hazafelé (1955) – Meggyfa (1992)

Név	Szül. év	Első – legutóbbi kötet
Görgey Gábor	1929	Fény és füst (1956) – A homár páncélja (1992)
Juhász Ferenc	1927	Szárnyas csikó (1949) – Föld alatti liliom (1991)

2. Az „53-as nemzedék”

Ma 66–59 évesek. Első köteteik: 1953–1956

Bede Anna	1926	Reggeli napsütés (1956) – Ezüst fohász (1990)
Tornai József	1927	Paradicsommadár (1959) – A szerelem szürrealizmusa (1991)
Szécsi Margit	1928–1990	Március (1955) – A Bethlen-blues (1984)
Demény Ottó	1928–1975	Virág-utca (1958) – Álom a havon (1976)
Görgey Gábor	1929	Fény és füst (1956) – A homár páncélja (1992)
Csoóri Sándor	1930	Felröppen a madár (1954) – Nappali hold (1991)
Eörsi István	1931	Fiatál szemmel (1953) – A kompromisszum (Komédia kilenc beszélgetésben, 1992)
Bihari Sándor	1932	Emelt fővel (1953) – Minden dolgom közt (1992)
Csanády János	1932	Fölkúdul a táj (1958) – Meotisz (Új versek, 1992)
Kalász Márton	1934	Hajnali szekerek (1955) – Az utolsó érintés (1989)

3. A Tűz-tánc antológia költői

Váci Mihály	1924–1970	Ereszalja (1955) – Értelmes terhek alatt (Válogatott versek, 1984) Megjelent összesen: 18 kötet
Garai Gábor	1929–1987	Zsúfolt napok (1956) – Doktor Valaki tévelygései (1988) Megjelent összesen: 37 kötet

Név	Szüil. év	Első – legutóbbi kötet
(Az antológia többi költője, akik többségükben később másra tértek át: Mezei András, Nyerges András, Simor András, Györe Imre, Hárs György, Simon Lajos, Ténagy Sándor, Papp László, G. Szabó László, Goór Imre, Hárs László, Maróti Lajos.)		
<i>Itt indult, de külön útjára tért:</i>		
Ladányi Mihály	1934–1986	Az út kezdete (1959) – Csillagok kutyáncon (Összegyűjtött versek, 1987)

III. A hatvanas évek költői

1. 1956 után

Ma 69–46 évesek. Első kötetek: 1961–1972

Békési Gyula	1924	Hazatalálni(1965) – Tetőtlen ég (1990) (Válogatott versek, 1942–84)
Vasadi Péter	1926	Jelentés Babylonból (1974) – A szív szüntelen mormolása (1991)
Galambosi László	1928	(Lengő fényhidak – 3 költő, 1964) – Sárkányok és tűzfalak (1967) – Szelídítem a világot (1988)
Varga Katalin	1928	A megszökött gyerekkor (1960) – Három évszak (Válogatott új versek, 1988)
Kárpáti Kamil	1929	Ördöggolyó (1969) – A menyasszony vetkőztetése (1991)
Gyurkovics Tibor	1931	Grafit (1961) – A test balladája (A Horror Club versei, 1992)
Makay Ida	1933	(Lengő fényhidak – 3 költő, 1964) Mindörökké (1973) – Hamu, márvány (Válogatott versek, 1991)
Csukás István	1936	Elmondani adj erőt (1962) – Ágacska (Három színdarab, 1987)
Bertók László	1936	(Lengő fényhidak – 3 költő, 1964) Fák felvonulása (1972) – Ha van a világon tető (1992)
Kiss Dénes	1936	Porba rajzolt szobafalak (1962) – És reng a lélek (1990)

Név	Szül. év	Első – legutóbbi kötet
Papp Lajos	1936	Kikiáltó (1960) – Aranyeső (1987)
Baranyi Ferenc	1937	Villámok balladája (1962) – Visszaigéző (Versek [1982–86], 1987)
Novotny Vilmos	1938–1981	Kiküldött munkatársunk (1971) – Atlantiszról szabadultam (1981)

2. 1956 után: a „Hetek” és társaik

Ma 64–60, illetve 58–51 évesek. Első kötetek: 1963–1971

Tóth Bálint	1929	Nehéz örökség (1969) – Krisztinavárosi körmenet (Válogatott és új versek, 1994)
Raffai Sarolta	1930–1989	Részeg virágzás (1966) – Didergő ének (1985)
Kalász László	1933	Szánj meg, idő! (1967) – Nehéz a szó (Válogatott versek, 1984)
Kertész László	1936–1971	Fák és agancsok (1970) – Egyszer még (1974)
Ratkó József	1936–1989	Félelem nélkül (1966) – A kő alól (1987)
Buda Ferenc	1936	Füvek példája (1963) – Hatalmam: Nyugalom (1992)
Ágh István	1938	Szabad-e énekelni? (1965) – Emberek éltek itt (1991)
Bella István	1940	Szaggyatott világ (1966) – Testamentom (1992)
Serfőző Simon	1942	Hozzátok jöttem (1966) – Hazajáró (1992)
<i>Külön úton jár, de az előbbi csoporthoz áll leginkább közel:</i>		
Kiss Anna	1939	Fabábu (1971) – Tündér a ruháskosárban (1989)
Tamás Menyhért	1940	Szövetségben a fákkal (1974) – Koponyák völgye (Válogatott és új versek, 1992)

3. 1956 után: Az intellektuális vershagyomány megújítói

Ma 63–55 évesek. Első köteteik: 1960–1974

Név	Szüil. év	Első – legutóbbi kötet
Beney Zsuzsa	1930	Tűzföld (1972) – Tűzföldi táj (Válogatott és új versek, 1990)
Czigány György	1931	Aszfaltfolyók (1974) – Augusztus tárgyai (1987)
Stetka Éva	1931	Az ébredés partjái (1958) – Az eldobott gyötrelém (Válogatott és új versek, 1990)
Albert Zsuzsa	1932	A csönd margójára (1974) – Az éjszakai lakó (1986)
Gergely Ágnes	1933	Ajtófélfámon jel vagy (1963) – Nyugat magyarja (Esszénapló W. B. Yeatsről, 1991)
Marsall László	1933	Vízjelek (1970) – Holdraforgó (Válogatott versek, 1991)
Orbán Ottó	1936	Fekete ünnep (1960) – Egyik oldaláról a másikra fordul: él (1992)
Székely Magda	1936	Kőtábla (1962) – Összegyűjtött versek (1992)
Tóth Judit	1936	Tűzfalak (1963) – Személyazonosság (1986)
Horgas Béla	1937	Nevetni, sírni (1965) – Nyár jön-e? (1991)
Parancs János	1937	Félálom Páris (1963) – Távol és közel (Versek [1987–1989], 1991)
Tandori Dezső	1938	Töredék Hamletnek (1968) – Döblingi befutó (1992)
Tóth Éva	1939	Egyetlen értelem (1977) – Kámfor Benedek (1986)
<i>Ehhez a csoporthoz állnak legközelebb, csak első köteteik később jelentek meg:</i>		
Keresztes Ágnes	1937	Halálod ellen (1969) – Inga (1979)
Papp Árpád	1937	Metszéspontok (1976) – Metszéspontok (1984)

Név	Szül. év	Első – legutóbbi kötet
Takács Zsuzsa	1938	Némajáték (1970) – Viszonyok könnye (1992)

Közjáték: 1968–1979 az antológiák évada

Fontosabb antológiák:

Universitas ('67, '68), *Első ének*, (1968), *Elérhetetlen föld* (1969), *Költők egymás között* (1969), *A magunk kenyerén* (1971), *Ne mondj le semmiről* (1974), *Tengerlátó* (1977), *Add tovább!* (1976), *Madárúton* (1979).

Összesen száznál több új költő jelentkezik bennük.

IV. A hetvenes évek költői

1. A „Kilencek” és társaik,
az Elérhetetlen föld c. antológia csoportot alkotó tagjai
Ma 52–48 évesek. Első kötetek: 1968–1973

Rózsa Endre	1941	Kavicsszüret (1970) – Az anyag emlékezete (1987)
Utassy József	1941	Tüzem, lobogóm! (1969) – Hol ifjúságom tűnt el (1992)
Győri László	1942	Ez a vers eladó (1968) – Laposkúszás (1984)
Koncsek József	1942	(elbeszélésköteteket publikált) – Egy szó (1986)
Oláh János	1942	Fordulópont (1972) – Nagyító fény (Válogatott versek, 1991)
Péntek (Molnár) Imre	1942	Éjféli pályaudvar (1974) – Lemondóka (1984)
Kiss Benedek	1943	Gazdátlan évszakok (1970) – Március perzselt mezőin (1989)
Mezey Katalin	1943	Amíg a buszra várunk (1970) – Szárazföldi tél (Válogatott és új versek, 1991)
Kovács István	1945	Havon forgó ég (1973) – Robogás a nyárba (1992) (Írások a lengyel filmről)
Döbrentei Kornél	1946	A skorpió jegyében (1972) – Honvagy egy álom után (1992)

---

2. Hagyományok folytatói

Ma átlag 50–40 évesek. Első köteteik: 1965–1975

Név	Szül. év	Első – legutóbbi kötet
Bisztray Ádám	1935	Erdőntúli táj (1972) – A nap házában (1992)
Hatvani Dániel	1937	Üvegcserepek (1965) – Vízalatti harangok (1989)
Nádasdi Éva	1942	Centrum és cella (1975) – Kötelék (1988)
Veress Miklós	1942	Erdő a vadaknak, (1972) – Fényárnyék (1985)
Balázsovics Mihály	1943	A fákkal a folyóval (1977) – Az idő célkeresztje (1992)
Pardi Anna	1945	Távirat mindenkinek (1971) – Faustina emlékiratai (1988)
Sárándi József	1946	Vándor az aszályban (1973) – Egy esélytelen magánszáma (89)
Szöllősi Zoltán	1945	Csontkorall (1974) – Ballada Boldogasszonyhoz (88)
Pálinkás György	1946	Rendezzünk sugdosópartit (1981) – Hermina (1990)
Baka István	1948	Magdolna-zápor (1975) – Farkasok órája (1992)
Bari Károly	1952	Holtak arca fölé (1970) – 21 vers (1992)

---

3. Új utak felé (Intellektuális és kísérletező líra)

Ma átlag 50–40 évesek. Első köteteik: 1968–1978

Urbán Gyula	1938	Apokrif krónika (1970) – Dávid (1991)
Kerék Imre	1942	Zöld parázs (1977) – Epigrammák (1988)
Petri György	1943	Magyarázatok M. számára (1971) – Petri György versei (1991)
Oravecz Imre	1943	Héj (1972) – 1972 szeptember (prózavers, 1988)
Apáti Miklós	1944	Vándorút (1972) – Ne öld meg a fehér kígyót! (1988)

Név	Szül. év	Első – legutóbbi kötet
Dobai Péter	1944	Kilovaglás egy őszi erődből (1973) – Válogatott versek (... De én tudtam, hogy emlékszik, s nem tudja hogy emlékszik, 1989)
Gutai Magda	1942	Zászló a hóban (1968) – Koronatanú (1984)
Kemsei István	1944	Arc (1973) – Át a szoros kapun (1989)
Pinczési Judit	1947–1982	Szelídített tenger (1977) – Láng volt az élet (1984) (Válogatott és hátrahagyott versek)
Kemenczky Judit	1948	Vesztő (1978) – Az amerikai versek... (1992)
Kiss Irén	1947	Szélcsend (1977) – A szabadság birodalma (Gyógyregény, 1990)
Zelei Miklós	1948	Alapítólevél (1980) – Ágytörténetek (1988)
Sumonyi Zoltán	1942	Spártai suhanc (1967) – Ki szól, ha baj van? (1989)
Nagy Gáspár	1949	Koronatűz (1971) – Múlik a jövőnk (Válogatás régi és új versekből, 1989)
<i>Két későn induló:</i>		
Balaskó Jenő	1940	Mini ciklon (1985) – Ilyen éjszakát hagyatok (1990)
Antal Barnabás	1942	Az elsüllyedt katedrális (1981) – Prospero köpenyében (1987)

V. A nyolcvanas évek – napjainkig

Ide tartoznak a Mozgó Világ (régi) új költői, a JAK-füzetekben szereplők, különösen a *Ver(s)ziók* (1982), a *Lélegzet* 1–2. (1985, 1987), s a *84-es kijárat* csoportok lírikusai. Közülük többen kötetekkel is jelentkeztek.

Ma átlag 37–33 évesek. Első köteteik: 1979–1992

Osztojkan Béla	1948	Halak a fekete citerában (1981) – Nincs itthon az Isten (1985)
Lezsák Sándor	1949	Békebeli éjszaka (1983) – A vers akarata (1991)

Név	Szül. év	Első – legutóbbi kötet
Kántor Péter	1949	Kavics (1976) – Napló 1987–89 (1991)
Marno János	1949	Együtt járás (1987) – A vers akarata (1991)
Csordás Gábor	1950	A nevelő nevelése (1980) – Kuplé az előcsarnokban (1984)
Nyilasy Balázs	1950	A fiatalember mindennapjai (1977) – Rés és kaland (1985)
Rakovszky Zsuzsa	1950	Jóslatok és határidők (1981) – Fehér-fekete (1991)
Györe Balázs	1951	A jámbor Pafnutij apát keze vonása (1982) – A 91-esen nyugodtan elalhatok (1989)
Turcsány Péter	1951	Tarisznya (1982) – Testamentum (1985)
Tóth Erzsébet	1953	Egy végtelen vers közepe (1979)
Kukorelly Endre	1951	A valóság édessége (1984) – Azt mondja aki él (1992)
Cukor György	1951	Egy kartoték hátlapjára (1987) – Száll alá (1991)
Szervác József	1952	Szavak hazáig (1980) – Mi fájna? (1987)
Szkárosi Endre	1952	Ismeretlen monológok (1981) – Szellőző művek (1990)
Rapai Ágnes	1952	Máshol (1985) – A darázs szeme (1990)
Parti Nagy Lajos	1953	Angyalstop (1982) – Szódalovaglás (1990)
Pintér Lajos	1953	Fehéringes folyók (1975) – Kézjegy (1990)
Fabó Kinga	1953	A határon (1987) – A fül (1992)
Körössi P. József	1953	Regényvázlat (1984) – Enisése (1989)
Csajka Gábor Cyprián	1954	Tantra (1984)
Géczi János	1954	Vadnarancsok (1982) – A torony (1992)
Zalán Tibor	1954	Földfogyatkozás (1980) – Amerikai körülírások, munkapad (1992)

Név	Szül. év	Első – legutóbbi kötet
Aranyi László	1957	(Szellem)válaszok (1990)
Parcz Ferenc	1958	Souvenir: ami maradt (1989)
Petőcz András	1959	Összegyűjtött tryclonista versek (1983) – Az írógévelt félelem (1992)
Háy János	1960	Welcome in Africa (1992)
Imre Flóra	1961	Az Akropoliszra néző terasz (1986) – Merőleges idő (1992)
Kemény István	1961	Csigalépcső az elfelejtett tanszékekhez (1984) – Témák a rokokó-filmből (1991)
Vörös István	1964	Só, kenyér: Versek (1988) – Innenvilág (1992)
Kun Árpád	1966	Ilion (1989)
Simon Balázs	1966	Minerva baglyát hallgatom (1992)
Térey János	1970	Szétszórátás (1991) – A természetes arrogancia (1992)